

מדעי ההתנהגות – הפרט והקבוצה - יחידת לימוד שש עשרה

החברה בישראל – 4 שעות

מה תלמדו ביחידת לימוד זו?

פירוט	מושגים	נושא
התפלגות קבוצות חברתיות בישראל עפ"י שיוך לאומי ודתי, עפ"י שיוך עדתי, על בסיס אמונות והתנהגויות, השסעים בחברה הישראלית: שסע לאומי (ערבים יהודים, מיעוטים) שסע תרבותי (דתיים חילוניים, ותיקים עולים,) שסע עדתי שסע חברתי (עניים עשירים) יחסי גומלין בין קבוצות חברתיות שונות. חברת מהגרים ובעיותיה, "הגירה" ועלייה", היחס לעולה בישראל: הגישה הפטרנליסטית מול הגישה המשתפת, הטמעה, סובלנות: גישת כור ההיתוך מול גישת הרב תרבותיות. חברה פלורליסטית, מול חברה הומוגנית. יחסי ערבים יהודים במדינת ישראל חשוב להתייחס לחוויות הלומדים על רקע החומר הנלמד.	עלייה, הגירה, חברת מהגרים, פטרנליזם, הגישה המשתפת, הטמעה, סובלנות, פלורליזם, רב תרבותיות, שסע (לאומי, תרבותי, חברתי, עדתי)	החברה בישראל

בסיום יחידה זו הלומדים:

יכירו ויבינו את המושגים: הגירה, מדינת עליה, פטרנליזם, פלורליזם, סובלנות,

רב תרבותיות, שסע (לאומי, תרבותי, חברתי, עדתי)

חומרי עזר: מצגת מלווה יחידת לימוד 16

מצגת חידון אוכלוסיית ישראל.

נספחים נלווים מתחום האזרחות

אוכלוסיית ישראל – נתונים

(המלצה: התחילו עם מצגת האוכלוסייה בישראל – חידון ידע)

לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסיית ישראל נאמדת בערב ראש השנה תשפ"ד בכ-9.795 מיליון נפש. בתוך כך, האוכלוסייה צפויה לגדול לכעשרה מיליון בסוף שנת 2024, ולכ-15 מיליון עד סוף 2048.

בישראל, כמעט 10 מיליון תושבים: ערב ראש השנה תשפ"ד - בערב החג מונה ישראל 9.7 מיליון נפש • השנה נולדו בישראל כ-172 אלף תינוקות ו-66 אלף עולים חדשים הגיעו ארצה •

בישראל חיים כ-7.818 מיליון תושבים יהודים (73% מכלל האוכלוסייה), כ-2.065 מיליון תושבים ערבים (21%) וכ-549 אלף תושבים אחרים המהווים 6%.

אוכלוסיית ישראל גדלה בשנה האחרונה ב-כ-194 אלף נפש ושיעור גידול האוכלוסייה עמד על 2.2%.

מהקמת המדינה עלו לישראל כ-3.4 מיליון עולים חדשים. בשנת 2022, על רקע המלחמה בין רוסיה לאוקראינה, מספר העולים זינק ל-74.7 אלף (לעומת 25.5 אלף בשנת 2021).

עוד עולה מנתוני הלמ"ס, כי בשנת 2022, נכנסו לישראל 67.8 אלף עובדים מחו"ל, בעלי אשרת עבודה, לעומת 41.6 אלף בשנת 2021. לעומת זאת, ב-2022 יצאו מישראל 55.1 אלף עובדים זרים, לעומת 35.4 אלף ב-2021.

מהסקר החברתי של הלמ"ס מתברר, כי מבחינת החלוקה בקרב יהודים בני 20 ומעלה, לפי מידת דתיות (הגדרה עצמית) 44.2% הגדירו עצמם כלא דתיים, חילונים; 21% נוספים כמסורתיים-לא כל כך דתיים, 11.7% כמסורתיים-דתיים ו-10.8% כחרדים.

עוד עולה מהנתונים, כי 73% (כ-4.28 מיליון איש) מהישראלים סבורים כי לדת יש השפעה חזקה על החיים בארץ; השיעור דומה בקרב גברים ובקרב נשים, 77% מהיהודים ו-52% מהערבים. 56% (כ-3.3 מיליון איש) סבורים כי השפעת הדת בתחומים שונים התחזקה בשנים האחרונות וכמחצית מהיהודים (49%, כ-2.3 מיליון איש) סבורים שבמדינת ישראל צריך להפריד בין דת למדינה.

מבחינת כמות הדירות בבעלות עצמית: ברמה הכלל-ארצית 67.9% מחזיקים דירה בבעלותם. השיעור הנמוך ביותר של תושבים שמחזיקים בדירה נמצא בתל אביב-יפו, 42.2%, בעוד השיעור הגבוה ביותר נרשם בעיר נצרת, בה לא פחות מ-93.5% מהתושבים בעלי דירה.

בשנה החולפת עלה מדד מחירי הדירות ב-14.7%. מדד מחירי הדירות החדשות עלה ב-17.0% ומחירה הממוצע של דירה בישראל עומד על 1,895,800 ש"ח. בנוסף מדד שכר דירה עלה ב-4.6% ושכר דירה ממוצע בישראל עומד על 4,222 ש"ח לחודש.

ומה קורה בתחום הפלילי?

כ-303.8 אלף תיקי חקירה פליליים נפתחו במשטרה ב-2022, לעומת כ-305 אלף ב-2021, מהן 41.9% בגין עבירות רכוש, 39.7% בגין עבירות כלי הסדר הציבורי, 19.7% בשל עבירות כלפי גופו של אדם ו-6.3% בשל עבירות מוסר. מסקר ביטחון אישי של הלמ"ס עולה, כי 85.9% מבני 20 ומעלה מרגישים בטוחים באזור המגורים, באופן כללי. לעומתם, 11.7% מבני 20 ומעלה חוששים במידה רבה מאוד להיפגע מאלימות באזור המגורים ו-26.8% חוששים במידה רבה מעבירה מקוונת (כתוצאה משימוש באינטרנט). עוד עולה מהסקר החברתי של הלמ"ס, כי 90.2% מרוצים מחייהם – 91.2% מהיהודים ו-83.9% מהערבים. 63% מרוצים ממצבם הכלכלי – 65% מהיהודים ו-50.7% מהערבים. בסוף שנת 2021, כ-46% מכלל האוכלוסייה היהודית בעולם חיו בישראל, כ-79% מהיהודים בישראל הם "צברים". אוכלוסיית ישראל היא אוכלוסייה צעירה: כ-28% ילדים בני 0-14 וכ-12% בני 65 ומעלה.

https://www.mako.co.il/news-specials/data_n12/Article-b116949157d8a81027.htm

מאקו נתונים על ישראל תשפ"ד

פעילות 1 - שיח בכיתה

1. אילו נתונים חדשים גילית?
2. אילו נתונים הפתיעו אותך?

סרטון – בינה מלאכותית – הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

<https://www.youtube.com/watch?v=4O9p2xAHNwQ>

מה יש לבינה להגיד ערב ראש השנה תשפ"ד? 2 דקות – מומלץ!

גורמי יסוד המעצבים את החברה הישראלית

הקמת המדינה היהודית הייתה הישג גדול לציונות. בין 48 ל 67 המחלוקת האידיאולוגית עסקה בכל שאין יותר מחלוקות גדולות, יש מדינה ויש ריכוז גדול של אוכלוסייה יהודית והציונות לא היתה עסוקה בשנים אלו במחלוקות אידיאולוגיות גדולות. אבל מלחמת 67 (ששת הימים) פתחה מחדש מחלוקת אידיאולוגית לא רק סביב שאלת הגבולות אלא סביב הגדרת ישראל. 67 החזירה לבמה את סוגיית מהם גבולות המדינה וכיצד מוגדר מיהו ישראלי ומי לא? ברור שבאידיאולוגיית חלו שינויים ותמורות ואנו נמצאים בשלב שיש עדיין ויכוחים בנושא הגדרת הישראליות.

הגירה

הגירה מסיבית של יהודים לארץ ישראל התחילה בסוף המאה ה-19, עם העלייה הראשונה, שהביאה לכאן 30,000 יהודים. לאחר ההתרחשה "העלייה השנייה" בשנת 1904, "העלייה השלישית" שלאחר מלחמת העולם הראשונה, העלייה הרביעית בשנות ה-20 והחמישית בשנות ה-30. מלבד גלי העלייה, הגיעו ארצה יהודים מתימן במסגרת "מרבד הקסמים", יהודי מדינות ערב אשר נאלצו לנוס או גורשו ממדינות רבות כגון: עיראק, מרוקו, תוניסיה אלג'יריה, מצרים, לוב, סוריה ועוד, עלו ארצה לאחר קום המדינה, בשנת 1948. יהודי אתיופיה עלו לישראל, לאחר מאמצים כבירים ב"מבצע משה" ו"מבצע שלמה". לאורך שנות ה-90, החלה עליה נרחבת של עולים ממדינות ברית המועצות לשעבר, אשר עד היום מהווים את קבוצת העולים המרכזית. המספר הכולל של אנשים שהיגרו לישראל מאז קום המדינה, עומד על כ-3.2 מיליון, 42% מהם יוצאי חבר המדינות. והעלייה נמשכת גם היום - בשנת 2020 למשל, עלו לישראל כ-20,000 זכאי שבות, מ-70 מדינות שנות, כאשר המרכזיות הן: רוסיה, אוקראינה, צרפת, ארצות הברית ואתיופיה.

חוק השבות

חוק השבות מבטא, הלכה למעשה, את היותה של ישראל מדינת הלאום של כל היהודים באשר הם, והוא מהווה מוקד של לא מעט דיונים ומחלוקות. בשנת 2018, הוענק לחוק השבות מעמד חוקתי גם בחוק היסוד: חוק הלאום.

על פי חוק השבות, יהודים ובני משפחתם זכאים להגר לישראל ולקבל אזרחות ישראלית. החוק, שנחקק בשנת 1950, מעניק ליהודים שהביעו את רצונם להשתקע במדינת ישראל, אפשרות לעלות ארצה ולקבל אזרחות ישראלית והטבות לעולה חדש.

הזכות לעלייה ארצה עלולה להישלל מיהודי, במקרים שהסתבר כי הוא חותר כנגד העם היהודי, מהווה סיכון לביטחון המדינה, מסכן את בריאות תושבי ישראל, או שיש לו עבר פלילי שמהווה סיכון לשלום הציבור.

מי מוגדר יהודי?

"יהודי" מוגדר כאדם שאימו יהודייה או כמי שעבר גיור, אשר אינו בן דת אחרת. חוק השבות חל גם על בני הזוג של יהודים, בלי קשר לדתם ואף על ילדיהם ונכדיהם. ילדיו ואף נכדיו של אדם המוכר כיהודי, רשאים לעלות ארצה ולקבל אזרחות ישראלית, גם אם נפטר מחוץ לישראל לפני שנים רבות. כמה יהודים חיים בישראל?

בשנת 1939, ערב מלחמת העולם השנייה שהביאה איתה את זוועות השואה והכחדת ששת מיליוני יהודים, חיו רק 3% מיהודי העולם במקום שייקרא לימים "מדינת ישראל". מספרם עמד על 449 אלף איש בלבד. בשנת 1948, ערב הקמת המדינה, חיו בארץ 650 אלף יהודים, שהיוו 6% מסך כל היהודים שנותרו בעולם לאחר השואה. לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסיית ישראל נאמדת בערב ראש השנה תשפ"ד בכ-9.795 מיליון נפש.

כ-מיליון יהודים עלו לישראל ממדינות באירופה ובאמריקה, 289 אלף ממדינות באפריקה ו-159 אלף ממדינות באסיה. לקראת יום השואה, פרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ש-180 אלף ניצולי שואה חיים כיום בישראל.

הגירה חיובית והגירה שלילית

הגירה לישראל נקראת "עלייה" או "הגירה חיובית", ואילו הגירה החוצה מישראל לחו"ל נקראת "ירידה" או "הגירה שלילית". ההגירה השלילית עוררה בשנים הקודמות לא מעט התנגדויות, כעס וטינה, אך כיום היחס אליה שונה. ישראלים רבים מחפשים את אושרם מעבר לים, והולכים בעקבות פרנסה, לימודים, מחקר או שינוי אווירה. כיום חיים ברחבי העולם כ-750 אלף בעלי אזרחות ישראלית ש"ירדו" מהארץ.

כמובן שמגמות העלייה והירידה נעות מעלה ומטה בעקבות המצב בישראל ובעולם. בשנים האחרונות, בעקבות תקריות אנטישמיות באירופה, וגם ככל הנראה הטיפול היעיל יחסית של מדינת ישראל במגפת הקורונה, לרבות חלוקת החיסון במהירות לציבור הרחב, החלו יהודים רבים בתפוצה לשקול הגירה לישראל.

מנתוני "מאזן ההגירה הבינלאומית" שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 2020, עולה שהיחס בין מספר המהגרים לישראל לאלה המהגרים ממנה היה באותה שנה חיובי. כלומר, יותר אנשים בחרו להגיע לחיות בישראל מאשר לעזוב אותה, בהפרש של 24,344 איש.

מדינה יהודית ודמוקרטיה

לא כל העולים לישראל הם גם יהודים על פי ההלכה, לכן לא נחשבים יהודים מכוח הגדרת הרבנות. למעשה, על פי מאזן ההגירה של הלשכה לסטטיסטיקה, רק שליש מהישראלים החדשים שקיבלו אזרחות ישראלית בשנת 2020 משתייכים לדת היהודית. שני השלישים האחרים, 13,614 איש, הם בני דתות אחרות או חסרי דת, שעלו לישראל מכוח חוק השבות, או היגרו לישראל וקיבלו מעמד של קבע בדרכים אחרות. נוספים אליהם 2,506 פלסטינים, שהפכו בשנת 2020 לאזרחי המדינה במסגרת איחוד משפחות, לאחר שנישאו לערבים אזרחי ישראל. הנתונים מראים, שאחוז היהודים בקרב המהגרים לישראל הולך ויורד עם השנים. אם בשנת 2016 עמד שיעורם של היהודים בקרב העולים החדשים על 63%, בשנת 2017 הוא ירד ל-52% ושנה אחר כך ל-40%. בשנת 2020, עומד כאמור שיעור היהודים מקרב העולים, על כשליש בלבד (33%). כיום חיים בישראל 465 אלף לא יהודים, שאינם משתייכים למגזר הערבי.

עלייה בהליכי גיור

אחת הדרכים לקבל אזרחות בישראל על פי חוק השבות, היא גיור. לפי נתוני מערך הגיור הממלכתי, בשנת 2019 התגיירו בישראל 3,150 אנשים. בין המתגיירים כ-800 מבני קהילת הפלאשמורה מאתיופיה, שהגיור הוא תנאי לעלייתם ארצה. לצידם, התגיירו באותה שנה 900 מעולי חבר המדינות כאזרחים ו-700 מהם, במסגרת שירותם הצבאי ועוד 750 עולים ממדינות אחרות. הנתונים מצביעים על כך, שלא כל הליכי הגיור מגיעים לשלב הסיום. למעשה, שלושה מתוך ארבעה מועמדים לגיור, אינם צולחים את התהליך. שיעור הנשים המשלימות את הליך הגיור גבוה פי שניים מזה של הגברים, ויתכן שהסיבה היא שגיור שלהן מכיר גם בילדיהן כיהודים. עוד עולה מהנתונים, שהמתגיירים בעלי האזרחות שורדים את התהליך בהצלחה מרובה יותר מאלו שמבקשים לקבל גיור בעת שירות בצה"ל. החדשות הטובות הן שהליך הגיור התקצר החל משנת 2018 משנה שלמה לחצי שנה. קיצור ההליכים הביא לעלייה של 13.5% במספר המתגיירים. בשנת 2021, פסק בג"ץ בפסיקה תקדימית שיש להכיר גם במי שעברו גיור רפורמי או קונסרבטיבי בישראל כיהודים לעניין חוק השבות.

https://www.mako.co.il/news-law_guide/2021_q2/Article-5a32c3626d8e871026.htm

כתבת מאקו

הגירה-עליה-קליטה- ההגירה היא אחד מגורמי המפתח בישראל. באופן בסיסי

ישראל היא חברת הגירה. רוב האוכלוסייה היהודית בישראל מקורה בהגירה יהודית. רוב האוכלוסייה או שהיא מהגרת בפני עצמה או דור ראשון למהגרים. הגירה היא גורם יסודי שיעצב את ההתנהלות. 1882- תחילת התגבשות החברה הישראלית החדשה, היו 25000 יהודים. 1948- 650000 והגידול הזה, רובו הגדול מהגירה ומיעוטו מריבוי טבעי.

בגל הראשון של ההגירה (1882-1948) הגיעו רוב המהגרים מארצות אירופה ומיעוטם מארצות אסיה ואפריקה. מאז קום המדינה ניתן לדבר על שני גלים עיקריים נוספים: 1. שנות ה-50- פליטי השואה ויוצאי ארצות אסיה ואפריקה. קליטה של מיליון ומאתיים אלף. יש הבדל בתקופה זו בין יוצאי אירופה המגיעים בעיקר בשנות 48-52 ויוצאי אפריקה מגיעים החל מ-54 ועד שנות ה-60. לעובדה פשוטה זו יש משמעות גדולה מאוד על מיקומם בריבוד. מי שהגיע מוקדם יותר יש לו סיכויים גדולים יותר מבחינת ריבוד (וגם לדורות הבאים) ומי שהגיע מאוחר, יש לו סיכויים אחרים לחלוטין.

2. נובמבר 1989 ועד סוף שנות ה-90: הגירה המונית מבריה"מ לשעבר. כמיליון מהגרים. 20 אחוז מאוכלוסיית ישראל הם אנשים שהגיעו ב-17 השנים האחרונות. מדובר בגל גדול מאוד, לא כמו גל שנות ה-50 (אוכלוסייה מכפילה עצמה) אמנם, אך עדיין גדול. אין ספק שהגירה היא הגורם של דינמיות החברה בישראל, למשל מי שרוצה להבין צמיחה כלכלית בישראל מוכרח להסתכל על ההגירה.

בין 1952 ל-1972 התל"ג בישראל היה בממוצע 9 אחוזי גידול. לא היתה מדינה בעולם שהגיעה לממדי גידול כאלו. זה קרה בעיקר בעקבות ההגירה ההמונית של שנות ה-50. פיזור דמוגרפי גם קשור בגלי הגירה למשל פריחת הפריפריה בעקבות הגירה. שינויים פוליטיים למשל- שינויים תכופים בשנות ה-90 קשור בדפוס ההצבעה של מהגרים מבריה"מ. הגירה היא גורם לשינויים בתחום התרבותי גם. מחד, הגירה אחראית לדינמיות מאידך היא אחראית לקונפליקט במדינה.

פעילות 2 - צפו בסרטון

<https://www.youtube.com/watch?v=dOG9-19ttTg>

לול - קיבוץ גלויות – ציונות 5 דקות

שאלות

1. שלושה דברים חדשים שלמדתם מהסרטון
2. שני דברים שהפתיעו אתכם בסרטון
3. שני דברים שגרמו לכם לצחוק מהצפייה בסרטון

פעילות 3 - צפו בסרטון שיר השיירה

הקשיבו למילים /קראו את מילים וצפו בתמונות שבסרטון וענו:

1. אילו מאורעות היסטוריים מתוארים בשיר?
2. ציינו אילו מקומות מוצא מוזכרים בשיר? מאין הגיעו העולים?
3. אילו מחוזות ויישובים בארץ מוזכרים בשיר?
4. האם מטרת העלייה לישראל הושגה?

<https://www.youtube.com/watch?v=K9WNZtyYKUQ>

שיר השיירה – 4 דקות עם תמונות מילים: עלי מוהר, לחן: עממי יווני

בלשונות רבות מספור דיברנו
וזה את זה כמעט בכלל שלא הכרנו
ומקומות רבים מאוד עזבנו
ורק מקום אחד רצינו ואהבנו
ומקומות רבים מאוד עזבנו
ואל הארץ, אל הארץ באנו .

ונמשכת שיירה
מן המאה שעברה
רחוקים כבר היוצאים
איכרים וחלוצים
שעמלו עבדו בפרך
בלי לראות את סוף הדרך
ועכשיו עוברים אנחנו
לא שקטנו ולא נחנו
לא ימשיכו בלעדינו
זוהי הרפתקת חיינו .

מגטאות ומחנות הגחנו
אל הביצות ואל הישימון הלכנו
מקצות ערב, מרוסיה ופולניה
הדלקנו אור גם בדימונה גם בדגניה .
מקצות ערב, מרוסיה ופולניה
הדלקנו אור גם בדימונה גם בדגניה .

ומכל הגלויות
ועם כל הבעיות
עם נוצר וארץ קמה
ושפה אשר נרדמה
שוב התחילה מתעוררת
ומדברת ומדברת
מסביב יהום הסער
רב הקושי והצער
אבל יש על מה לשמוח
יש עוד אומץ, יש עוד כח .

איך ישראל צומחת מסביבנו
היא חזקה יותר מכל חסרונותינו
וגם הנגב עוד יהיה פורח
ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח .
וגם הנגב עוד יהיה פורח
ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח .

אבל יש על מה לשמוח
יש עוד אומץ, יש עוד כח

ומכל הגלויות
ועם כל הבעיות
מסביב יהום הסער
רב הקושי והצער
אבל יש על מה לשמח
יש עוד אומץ, יש עוד כח .

ונמשכת שירה
מן המאה שעברה
רחוקים כבר היוצאים
אכרים וחלוצים
שעמלו עבדו בפרך
בלי לראות את סוף הדרך
ועכשיו עוברים אנחנו
לא שקטנו ולא נחנו
לא ימשיכו בלעדינו
זוהי הרפתקת חיינו.

עם קום המדינה, הוכרז במגילת העצמאות כי מדינת ישראל פתוחה לעליית יהודים מכל התפוצות בעולם. לאורך השנים היו עליות רבות לארץ ממקומות שונים בעולם כמו תימן, אתיופיה, רוסיה, מרוקו וכו'. כל עלייה הביאה עימה תרבות ומנהגים חדשים ועיצבה את התרבות הישראלית כפי שאנו מכירים אותה כיום, אולם המפגש האנושי הרב תרבותי בארץ בין האנשים לא היה קל בגלל ההבדלים הגדולים והניכרים בין התרבויות והמנהגים השונים ועדיין נותר בלתי מעוצב ודל. כדי לצור קיבוץ גלויות אמיתי יש לצור מפגש מאורגן בין חברים המגיעים ממדינות ומתרבויות שונות המבקש למצוא את המשותף והמאחד בין האנשים ובד בבד מאפשר את שמירת הייחודיות של הקבוצות האתניות השונות.

<https://textologia.net/?p=30117>

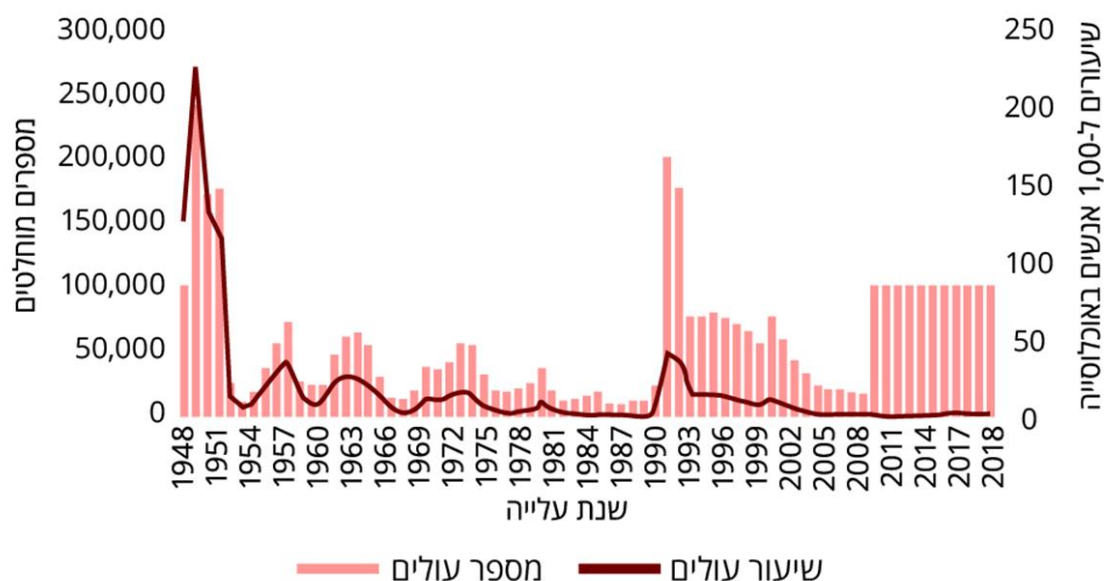
<https://textologia.net/?p=19752>

נושאים להרחבת הנושא: החברה הישראלית

פעילות 4 - התבוננו בטבלה זהו את שני גלי העלייה הגדולים

1. מתי היו גלי עלייה אלה? מה הסיבות לכך?
2. בחרו גל עלייה נוסף והסבירו את הסיבות לעלייה זו?

ynet העלייה לישראל 1948-2018, מספרים מוחלטים ושיעורים ל-1,000 תושבים באוכלוסייה

מושגים

המושגים שהלומדים צריכים להכיר, להבין ולתת דוגמאות הם: **פטרנליזם, קונפליקט, כור היתוך, טמיעה, הטמעה, רב תרבותיות, פלורליזם**

פטרנליזם - פירושו התערבות של מדינה, מוסד, קבוצת אנשים או פרט מסוים בענייניו של פרט אחר כנגד או בלי קשר לרצונו, בכוונה להיטיב עם האחר או להגן עליו מפני פגיעה.

יסוד עיקרי בפטרנליזם הוא הגבלת החופש או האוטונומיה של הפרט ואף כפייה ממש של פעולות. פטרנליזם עשוי גם לבוא לידי ביטוי בהטעיה מכוונת של האחר על מנת לגרום לו לפעול באופן הרצוי על ידי הטמעה.

הפטרנליזם חורג מהשיטה האינדיבידואליסטית, עליה מושתת הכלכלה הקלאסית, ולפיה כל פרט הוא השופט הטוב ביותר של טובתו הוא, ומבטא גישה של עליונות. מקור המושג בתפיסה של מערכת משפחתית בה האב (Pater) נתפס כרציונלי יותר מהאם והילדים, ולכן ראוי לכפות עליהם את דעותיו.

פטרנליזם "צר" מול "רחב" – פטרנליזם צר מתייחס לפטרנליזם המופעל על ידי המדינה בלבד (חקיקה, מערכת המשפט).

פטרנליזם רחב מתייחס לכל התייחסות פטרנליסטית שהיא (למשל, בית חולים המונע ממטופל מידע רפואי הרלוונטי למצבו).

פטרנליזם "רך" – התערבות המיועדת להגן מפני פעולה שאינה מודעת. דוגמה: הצבת שלט המזהיר בפני רחצה בחוף ים בשל סכנת מערבולות.

פטרנליזם "קשה" – שלילת חופש הבחירה. בדוגמה הנ"ל, למשל, באמצעות הצבת כוחות שיטור המונעים כניסה למים.

פטרנליזם "טהור" – שלילת החירות או האוטונומיה נעשית רק על האדם או קבוצת האנשים המוגנים.

פטרנליזם "לא טהור" – קבוצת האנשים שחירותם או האוטונומיה שלהם נפגעת במידה מסוימת רחבה יותר מקבוצת האנשים עליהם נועדה הפעולה להגן.

פטרנליזם "מוסרי" – פעולה המיועדת לקדם את ההתנהגות המוסרית של אנשים גם אם לא תשפר את רווחתם.

<https://textologia.net/?p=32572>

פעילות 5

הציגו דוגמאות מהחיים לפטרנליזם.

קונפליקט

סכסוך או קונפליקט הוא מצב של יריבות, חוסר הסכמה או חוסר התאמה בין שני צדדים או יותר. סכסוך עשוי להיקרא מצב של יריבות, אי-הסכמה או התאמה בין אנשים, או בין קבוצות של אנשים, ולעיתים הסכסוך מאופיין באלימות מילולית או פיזית. סכסוך צבאי בין מדינות או בין אוכלוסיות שונות בתוך מדינה, עשוי להביא למלחמה או למלחמת אזרחים. גם התנגשות בין שיקולים או רגשות נגדיים אצל אדם מכונה לעיתים - בהשאלה - סכסוך או סכסוך פנימי.

שסעים בחברה הישראלית

מה זה שסע? משמעות המילה שסע היא קו גבול חברתי החוצה חברה ומפריד

אותה למחנות שונים שבניהם מתקיים מתח.

בחברה הישראלית ישנם 5 שסעים עיקריים:

[שסע על רקע לאומי](#) בין הרוב היהודי למיעוט הערבי.

[שסע על רקע דתי](#) בין יהודים דתיים לבין יהודים לא דתיים.

[שסע על רקע עדתי](#) בין אשכנזים יוצאי אירופה אמריקה לבין מזרחים יוצאי צפון

אפריקה ואסיה

שסע על רקע אידיאולוגי-פוליטי בין ימין ניצי לבין שמאל יוני בנושאי חוץ וביטחון

כמו הסדר מדיני עם הפלסטינים, עתיד יהודה שומרון, עתיד רמת הגולן וכו'

שסע על רקע מעמדי-חברתי-כלכלי בין עשירים לעניים, משכילים למשכילים

פחות, תושבי המרכז והפריפריה. מאז שנות השמונים שסע זה הולך ומחריף

במדינת ישראל שהולכת ונעשית פחות ופחות שוויונית ומאפשרת פערי מעמדות

הולכים וגדלים בתוכה.

חמשת השסעים המאפיינים את המדינה הישראלית מבטאת מחלוקת, קיטוב ומתח

בין הקבוצות השונות של החברה הישראלית ופוגעים בלכידות החברתית בישראל.

שסע צולב

אך הצרות אינן מסתיימות כאן שכן יש בחברה הישראלית גם [שסעים צולבים](#). שסע

צולב הוא מצב שבו אין חפיפה בין השסעים השונים ואנשים משתייכים לקבוצות

שונות על פני הציר של המחלוקות בחברה הישראלית.

כך אנשים משתייכים לקבוצה אחת בשסע מסוים יכולים להשתייך לקבוצה עם

אנשים אחרים בשסע אחר. כך למשל ישנם דתיים וחילוניים שהם גם ימנים או

שמאלנים, אשכנזים שהם בני המעמד הנמוך וכו'.

שסע חופף

ישנם גם מקרים של מתאמים גבוהים בין השסעים. למשל במקרה של התאמה בין

המוצא בשסע העדתי לבין המצב הסוציאקונומי בשסע המעמדי. שסע חופף מהווה

מצב מסוכן יותר לחברה מכיוון שהוא יכול להעצים את המתח בין קבוצות שונות במדינה לעומת שסע צולב שיכול להקל עליו.

<https://textologia.net/?p=4704>

השסע הלאומי בישראל

גורמים לשסע הלאומי בישראל:

• **הסכסוך הישראלי-ערבי** – מתחילים בתקופת ההתיישבות היהודית הציונית בסוף המאה התשע-עשרה בארץ ישראל ובמאבק השליטה על שטחי הארץ שהתפתח עם האוכלוסייה הערבית בעקבות כך. עם השנים הלך הסכסוך והדרדר ולבש פסים אלימים. עם הקמת מדינת ישראל הלך השסע הלאומי והחריף כאשר כל צד למעשה שולל את זכותו של הצד השני למדינה בשטחי ארץ ישראל בכלל או על חלקים ממנה.

הסכסוך הישראלי-פלסטיני

הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא הגורם המרכזי של השסע הלאומי בישראל: בעיית הפליטים הפלסטינים במדינות ערב – במהלך מלחמת העצמאות ברחו או גורשו מאות אלפי תושבים ערבים משטחי ארץ ישראל ועברו להתגורר בשטחי יהודה, שומרון וחבל עזה וכן במדינות ערב השכנות כמו לבנון, ירדן וסוריה. רבים מתושבים אלו והצאצאים שלהם חיים עד היום במחנות פליטים ושואפים לשוב אל בתיהם שאותם איבדו או שנלקחו מהם. בשטחי יהודה ושומרון ועד להתנתקות גם בחבל עזה לאחר מלחמת ששת הימים מציאות בה מיליוני פלסטינים נמצאים תחת שליטה צבאית ישראלית ללא יכולת לכוון שלטון עצמאי משלהם ולהבטיח את זכויותיהם.

• **מדינת ישראל: מדינת לאום יהודית** – מדינת ישראל כוללת בתוכה ב-20% שאינם יהודים, בעיקר ערבים. במצב כזה עצם הגדרתה של מדינת ישראל כמדינת הלאום היהודית, עם הביטוי לכך בסמלי המדינה ובחקיקה בה (כמו חוק השבות) מבססים את דמותה של ישראל כמדינה יהודית אך מדירים ודוחקים לצד את כל תושביה שאינם יהודים שחשים כי המדינה אינה שלהם ולכן הם אינם חשים חלק מהחברה ואינם מזדהים איתה. במשך עשרות שנים מקבלים ערביי ישראל יחס מפלה בהשקעה בהם מצד המדינה שאמורה להיות שלהם ולכן הם תובעים שוויון זכויות בתור מיעוט שיאפשר להם להיות חלק שווה, ולא משני, בחברה הישראלית.

בעיות המאפיינות את השסע הלאומי בישראל

• **זהותם של ערביי ישראל** – ערבים בעלי אזרחות ישראלית קבועים בין שיוכים והזדהותם על הלאומיות הערבית ועם גורלו של העם הפלסטיני שהם רואים את

עצמם כחלק ממנו לבין השתייכותם למדינת ישראל שכאמור מוגדרת כמדינת הלאום היהודי. אחרי מלחמת העצמאות קיבלו הערבים שנותרו בגבולות המדינה אזרחות ישראלית ונאלצו להתמודד עם מצב בו הם הפכו מרוב למיעוט ואיבדו את יכולתם להגשים את עצמם מבחינה לאומית.

• **מתח בין הערבים אזרחי ישראל ובין היהודים אזרחי ישראל – הסכסוך הישראלי-ערבי** שעומד ביסודו של השסע הלאומי בישראל מתבטא הן כלפי חוץ ביחסי ישראל עם מדינות ערב והרשות הפלסטינית והן כלפי פנים ביחסים שבין אזרחי ישראל היהודים והערבים. ערביי ישראל מזדהים במידה רבה עם הפלסטינים מבחינה לאומית ומאשימים את ישראל בכך שתושבי פלסטין חיים תחת כיבוש צבאי. בשל אפליה מתמשכת איבדו קבוצות רבות מקרב ערביי ישראל את אמונם במדינה והם אינם חשים שהמדינה היא באמת שלהם ושהיא מחויבת לשלומם. הישראלים מצידם נוקטים במקרים רבים בגזענות כלפי ערביי ישראל ורואים בהם יסוד מאיים ואף לעיתים קוראים לשלול את אזרחותם או לגרשם מהמדינה, מה שכמובן לא עוזר לגשר על השסע הלאומי בישראל.

• **קולקטיב לאומי יהודי מול אזרחות ישראלית – אחת המתחים במסגרת השסע הלאומי בישראל** הוא הדרישה מצד אחד של המדינה מתושביה הערבים לגלות לה נאמנות מבלי שהם באמת יכולים להיות שותפים שווים במדינה המוגדרת כיהודית ומפלה אותם באופן שיטתי. מצד שני החברה הישראלית אינה מוכנה לקבל ניסיונות ערביים לשינוי הגדרת הזהות הלאומית של ישראל באופן שיאפשר גם להם להיות שותפים שווים במדינה והיא אוסרת בחוק כל התארגנות שמטרתה לשנות את אופיה של המדינה, מה שמנציח את ההיבט הזה של השסע הלאומי בישראל. ערביי ישראל וכן ישראלים רבים טוענים כי מדינת ישראל אינה יכולה להיות דמוקרטית באמת אם בצורת קיומה היא פוגעת בעקרון השוויון ומגדירה אזרחים שווים ושווים יותר. הערבים מצדדים בגישת הגדרתה של ישראל כמדינת כלל אזרחיה ולא מדינת לאום יהודית, מה שנתפס בקרב חלקים בחברה הישראלית כאיום על המדינה וחתירה תחת ריבונותה.

שסע לאומי בישראל - קונפליקט

מתח / פיצול / חיכוך בין יהודים וערבים בישראל (בקווי 1967)

נובע מסיבות היסטוריות/ דתיות/ חברתיות/ פוליטיות

מתבטא בעוינות הדדית/ מתחים/ אפליה

דרכי התמודדות עם השסע הלאומי

- חינוך כל המגזרים לסובלנות ולקבלת האחר במדינה יהודית ודמוקרטית
- הקפדה על זכויות הפרט וזכויות תרבותיות מסוימות

- קידום ייצוג הולם בשירות המדינה ובחברות ממשלתיות
- מדיניות של העדפה מתקנת/ הקצאת משאבים מיוחדים (הונהגה בישראל בכמה תחומים כלפי המיעוט הערבי)
- הנהגת שיטת בחירות יחסית המאפשרת ייצוג בכנסת לקבוצות השונות
- דמוקרטיה רב-תרבותית
- רואה את הפרט הן כיחיד והן כחלק מקהילה – לאומית, אתנית-תרבותית או דתית
- תפקיד המדינה אינו מתמצה בחופש הפרט והיא נועדה גם כדי לתמוך בקהילות השונות המצויות בתוכה במידה שווה
- התמיכה נעשית בעיקר באמצעות תקצוב הקבוצות השונות והנכחתן במרחב הציבורי

מעמד המיעוטים בישראל

- מעמד המיעוטים במדינת ישראל בהכרזת העצמאות התחייבה מדינת ישראל להעניק זכויות שוות לכל אזרחיה ללא הבדל דת גזע ומין.
- ישראל מעניקה לכל אזרחיה זכויות פרט מלאות ושוות
 - החוק אוסר אפליה בקבלה לעבודה על בסיס לאומי או דתי
 - ישנה אפשרות נרחבת לביטוי תרבותי ודתי במרחב הציבורי ובהיבטים מוסדיים (לעומת כמה ממדינות אירופה בהן קיימת הגבלה על לבישת כיסוי ראש מלא או בניית צריחי מסגדים)
 - ביטויי קבוצות המיעוט במרחב הציבורי והמוסדי לשפה הערבית מעמד מיוחד בישראל. חלק מפרסומי המדינה/שלטי הכוונה/תקנות שונות מחויבות להיכתב גם בערבית
 - ימי המועד של המיעוטים מוכרים להם כימי חופשה
 - בני העדות הלא יהודיות כפופים לשיפוט הדתי של בתי הדין על פי דתם בנושאי אישות
 - למיעוטים השונים קיימות מערכות חינוך נפרדות המתנהלות בשפתם
 - חוק החינוך הממלכתי קובע כמטרה לחנך כל אדם לכבוד למורשתו ולזהותו התרבותית.

השסע הדתי בישראל

השסע הדתי בישראל הוא מערכת של חילוקי דעות בין דתיים (מזרמים וגוונים שונים) לבין חילונים על אופיה הרצוי של מדינת ישראל. שסע זה מלווה את מדינת ישראל מיום היווסדה ובא לידי ביטוי בתחומים שונים בחייה.

הקבוצה הדתית – זרמים ביהדות

הזרם האורתודוקסי – הזרם של היהודים החיים ע"פ ההלכה והמסורת היהודית העוברת מדור לדור ומקפיד על קיום כל המצוות המעשיות. יש כאלו המשלבים קיום מצוות ושילוב ערכים של החברה הכללית ויש

כאילו המקפידים רק על לימוד קודש. בתוך זרם זה ניתן להבחין בשתי קבוצות:

הקבוצה הדתית לאומית – השקפת עולמם מחויבת להלכה היהודית ולציונות ובנוסף היא משלבת גם ערכים השייכים לתרבות המערבית אשר יש בהם התאמה לערכי היהדות הדתית. הדתיים הלאומיים שואפים שמדינת ישראל תהפוך למדינת הלכה אך גם במצב הקיים הם מכירים בכך שהיא מדינה יהודית.

הקבוצה החרדית – קבוצה זו רואה בהלכה היהודית את הבסיס היחידי לעם היהודי. לטענתם, הדרך היחידה שבה מדינת ישראל תוכל להיות מדינה יהודית, היא רק כאשר חוקי התורה יהיו חוקי המדינה. החרדים שוללים את הציונות כיוון שע"פ אמונתם היה צורך להמתין עד בוא המשיח ורק בעקבותיו תוכל לקום מדינה יהודית שהיא מדינת הלכה.

הזרם הקונסרבטיבי – גם זרם זה מחויב להלכה היהודית ולמצוות המעשיות אבל בניגוד לזרם האורתודוקסי, הקונסרבטיבים מתאימים את ההלכה לחיים המודרניים. למשל מתירים נישואים של כהן וגרושה כיוון שכהן כיום לא משרת בתפקידי קודש. זרם זה מתנגד לחקיקה דתית שאין לגביה הסכמה לאומית רחבה ונאבק למען חופש דת ופלורליזם דתי.

הזרם הרפורמי – זרם זה רואה ביהדות אמונה דתית, ולכן אפשר לוותר על מצוות מעשיות שלא תואמות את החיים המודרניים. מדינת ישראל לא מכירה בגיור רפורמי ובטקס נישואין וגירושין שנעשו בשטח המדינה, ומכאן נובעת המחלוקת בין הזרם הרפורמי לבין מדינת ישראל.

הקבוצה המסורתית: מדובר בקבוצה בעלת קשת דעות מגוונת. חלקם מאמינים בקיום האל וחלקם בשילוב בין הדת לבין הלאומיות היהודית. יש המקיימים מצוות רבות ויש כאילו שמקיימים בודדות. המצוות הנפוצות יותר הן אלו הקשורות לחגים וטקסים. הסיבה העיקרית לקיום המצוות היא הקשר אל המסורת היהודית.

הקבוצה החילונית : קבוצה זו מגדירה את היהדות כתרבות לאומית ולא דת . החילונים רוצים לבטא את ציביונה היהודי של מדינת ישראל בסמלים הקשורים אל המסורת והמורשת התרבותית היהודית ולא מפרשים מורשת זאת פרשנות דתית. יש ביניהם גם כאלה המקיימים מצוות אחדות הקשורים לחגים וטקסים אך לא בגלל מניע דתי אלא מתוך הזיקה להיסטוריה והמוצא היהודי שלהם . חלקם מעוניינים שישראל תהיה מדינה חילונית ולכן הם מתנגדים לחקיקה דתית ותומכים בהפרדת הדת מהמדינה .

הגורמים לשסע הדתי :

1. **חקיקה דתית –** הגישות השונות הקיימות באוכלוסיה ביחס לשאלת הגדרתה של המדינה כמדינה יהודית מובילות לויכוח האם צריך לחוקק חוקים בעלי אופי דתי במדינה או שמא אסור לחוקק חוקים כאלה . הציבור החילוני רואה בחקיקה דתית כפייה של אורח חיים דתי על האזרחים ופגיעה בחופש של כל אדם לחיות את חייו ע"פ אמונתו . הציבור הדתי לעומת זאת נאבק כל החקיקה הדתית כיוון שהוא מפרש את הגדרתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית פרשנות דתית , והוא טוען שרק חקיקה דתית תאפשר לו להשתלב בחברה הישראלית תוך שמירה על אורח חייו הדתי .
2. **שמירת השבת בציבור –** הציבור החילוני רואה בשבת יום מנוחה ובילוי עם המשפחה . הדתיים לעומת זאת מחויבים ע"פ ההלכה הדתית לשבות מכל מלאכה , כולל בילוי או נסיעה הנחשבים לחילול שבת . בין דתיים וחילוניים יש ויכוח האם מותר להפעיל תחבורה ציבורית בשבתות , האם מותר להפעיל בתי קולנוע או לפתוח מרכזי חנויות .
3. **הגדרת מיהו יהודי –** הציבור האורתודוקסי וחלק מהציבור המסורתי מגדירים מיהו יהודי ע"פ ההלכה היהודית . לעומתם החילונים מגדירים יהודי כמי שמגדיר כך את עצמו , מזדהה עם העם היהודי ותורם למדינת ישראל .
4. **שירות החרדים בצה"ל –** הציבור החילוני רואה בשירות הצבאי את החובות של האזרח למדינה . ואילו החרדים רואים ברצון לגייסם פגיעה בחופש שלהם לקיים את אורח חייהם הייחודי ופגיעה בערך לימוד התורה .
5. **התערבות הרבנים בפוליטיקה –** יש רבנים שפסיקותיהם יצרו התנגשות בין שלטון החוק במדינה לבין חוקי ההלכה . לדוגמה – רבנים שפסקו שאסור לפנות שטחים . הציבור החילוני רואה בהתערבות דתית זו איום על קיום הדמוקרטיה . **סוגית הגיור –** נעשתה משמעותית בשנים האחרונות עם מאבק על מונופול הרבנות האורתודוקסית בענייני גיור .

<https://textologia.net/?p=24352>

השסע העדתי בישראל

השסע העדתי בישראל

מדינת ישראל מונה למעלה מ-100 עדות, תרבויות, פולקלור ולשונות רבים. השסע העדתי מתחיל בהיסטוריה של העם היהודי בתפוצות. זה אינו שסע אתני (אין לו סממן לאומי-יהודי) או שסע דתי. וגם לא שסע לשוני (כי כולם גם מדברים עברית) ואף לא באופן קלאסי שסע מעמדי משום שקווי המתרס שלו אינם נפרסים על פי הבדלים מעמדיים, אם כי חלק מהבעיה, כפי שנראה להלן, קשורה במתאם בישראל במשך שנים רבות ועד היום בין מוצא ובין מעמד סוציאקונומי. הגדרת הגבולות העדתיים היא עמומה. אבל יש מספר הגדרות דיכוטומיות שכן מתייחסות לשסע העדתי:

אשכנזים לעומת ספרדים; דהיינו יוצאי אירופה-אמריקה לעומת יוצאי אסיה-אפריקה. קיימת אף הבחנה משולשת בין אשכנזים, ספרדים ועדות המזרח שהיתה בשימוש בשוב היהודי בארץ ישראל ועוד. במרוצת שנותיה של מדינת ישראל הנישואים הבין-עדתיים מטשטשים את הקווים המפרידים בין העדות, וניתן למצוא נישואים בין עדתיים כבר בלמעלה מ-50% של האוכלוסייה, למעט הציבור החרדי. כתוצאה מכך, הדור השני והשלישי מעמעמים את ההבחנה הדיכוטומית אם כי שיירי השסע העדתי בישראל עדיין נותנים את אותותיהם בחברה הישראלית עד לימינו ועדיין מהווים נושא לדיון ער. הפלורליזם העדתי בישראל הוא בעיקרו רב תרבותי ולעיתים גם חברתי כדוגמת רשתות פנים חברתיות-פנים עדתיות: שכונות או עיירות בעלות ריכוז גבוה של עדה כלשהי (תימני ראש העין, מרוקאים בעיירות פיתוח בדרום ועירקים באור יהודה). ריכוזים אלה נוצרו כתוצאה מרצון או תוצאה של עליה שהופנתה לאזורי מגורים בשנות ה-50. ההכוונה המנהלית לא שיקפה בהכרח מדיניות ליצירת אזורי מגורים הומוגניים מבחינה עדתית.

שיטות לבינוי אומה

שיטת כור ההיתוך היא שיטה בה השתמשו מנהיגי המדינה בראשית דרכה, היא נודעה בשם הציוני "מיזוג גלויות". המונח מתייחס לערבוב קבוצות אתניות שונות יחד, ויצירת קבוצה אתנית חדשה ומגובשת עם ערכים המשותפים לכלל הקבוצות. כל קבוצה תורמת משהו, כאשר בסוף התהליך הקב' השונות נעלמות ונוצרה קב' חדשה בעלת זהות חדשה המורכבת ממגוון הזהויות הקודמות (הצבא מהווה כלי עיקרי בתהליך). בפועל "**כור היתוך**" פירושו היה התכת כלל הקבוצות לקבוצה אחת, ואילו אצלנו אולצו קבוצות חלשות, בעיקר הקבוצה המזרחית, לוותר על מרכיבי התרבות

המרכזיים שלהן ולאמץ את הדגם של התרבות האשכנזית ההגמונית. באידיאולוגיה שהנחתה את מפעל קליטת העלייה של שלטון מפא"י בראשות בן גוריון שפעלה למזג את העולים לארץ אלו באלו וליצור ישראלי חדש שונה בתכלית מהיהודי הגלותי תמכו חלק מאנשי האקדמיה דאז. חלקם טוענים שלא הייתה ברירה אלא לגשר על הפערים בין כל הקבוצות שהיגרו למדינה, אחרים טענו שכור ההיתוך היה מנגנון דורסני שניהלה האליטה האשכנזית (ר' קימרלינג בהמשך) וסופו היה **הטמעה** בפועל.

שתי שיטות לבינוי אומה הן:

טמיעה – מיזוג של קבוצה אחת באחרת. התוצאה הסופית היא אינטגרציה:

קבוצה אחת נעלמת והשנייה נשארת.

קיימת תרבות דומיננטית שהופכת להיות התרבות והזהות הקולקטיבית כאשר הקבוצות האתניות, המיעוט, מצטרפות לתרבות הדומיננטית.

טמיעה - בעוד שבכור ההיתוך כל קבוצה נותנת משהו מעצמה ליצירת זהות חדשה, בשיטת הטמיעה קבוצה אחת בהכרח תאבד את הייחודיות בתוך הזהות החדשה שהיא הזהות של הקבוצה הדומיננטית. טמיעה היא תהליך הדרגתי טבעי, בלתי מכוון ולא דווקא מודע לעצמו.

הטמעה – הכוונה שיטתית של קבוצות אתניות להטמעה בתוך הזהות החדשה הרצויה למנהיגי האומה. ב"הטמעה" המדובר במדיניות שיטתית, המנוהלת להבטחת ביצוע התהליך.

שלילת הגולה, החתירה למהפכה תרבותית בא"י, ויצירת אדם ישראלי חדש הזינו את הגישה הפטרנליסטית כלפי עולי המזרח באמצעות מדיניות כור ההיתוך שהוכיח ששלילת המסורות תרבותיות-גלותיות של עולי ארצות המזרח לא מאפשרת להם להשתלב בתרבות החדשה והם נדחקו לשוליים. כך נוצר אב-טיפוס מזרחי.

<https://textologia.net/?p=4171>

תרבות – צורת התנהגות, אורח חיים, מכלול הערכים והאמונות המאפיינים את העולם הסובב אותנו.

תרבות כוללת בתוכה מרכיבים של דת, מוצא, שפה, לבוש, סמלים, מוסיקה ועוד. ישראל מורכבת ממגוון רחב של תרבויות, בגלל העליות ממקומות שונים – תימן, עירק, מרוקו, פולין, הונגריה ועוד. כמו כן ישראל מורכבת מדתות ומלאומים שונים. לתרבויות אלו יש זיקות לתרבויות הנמצאות מחוץ לגבולות המדינה. כל תרבויות המשנה מתערבבות עם כולם וכך נוצרות תרבויות רבות ושונות בתוך תרבות אחד, התרבות הישראלית. לתופעה הנ"ל אנו קוראים רב תרבותיות.

כור ההיתוך – לפי מילון אבן שושן, כור ההיתוך הוא "מתקן שמתכים בו מתכות.

בהשאלה; מקום שהתחשלו בו יחד דברים שונים ומנוגדים. מדינת ישראל היא כור ההיתוך של עדות ותרבויות שונות". כור ההיתוך הוא ביטוי מטאפורי הממחיש תפישה חברתית ותהליך בו אנשים וקבוצות מרקע תרבותי שונה מתמזגים ביחד לכלל חברה בעלת תרבות אחידה. זאת תוך כדי צמצום וביטול של המאפיינים התרבותיים המקוריים.

יש המכנים זאת תהליך של יצירת "אנחנו" מגובש. בדומה ל"מילקשייק" שהוא משקה בעל טעם וצבע חדש, השונה מהמרקם, הצבעים והטעמים של הפירות והחלב מהם נוצר. כך התרבות הנוצרת בתהליך של כור ההיתוך, אינה משמרת את תרבויות המוצא מהן נוצרה.

כור ההיתוך אינו המצאה ישראלית. זה תהליך טבעי בחברות מהגרים הנובע מרצונם של מהגרים להשתלב בחברה החדשה ו/או תהליך מכוון ולעיתים כפוי הנובע ממדיניות השלטון. זו הייתה תפישה מקובלת יותר בשנים הראשונות לקיום המדינה.

התפישה נבעה מההנחה שכדי לממש שוויון זכויות והזדמנויות שוות למהגרים בחברה, יש לאפשר להן מכנה משותף המבוסס על שפה ותרבות משותפת. כור ההיתוך האמריקאי היה ועדיין מבוסס על השפה האנגלית, ערכי הדמוקרטיה והקפיטליזם.

בישראל, כור ההיתוך מזוהה עם מדיניותו של דוד בן גוריון, ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, שסבר כי יש להתיק את כל התרבויות של העולים לתרבות אחת ציונית ומערבית דמוקרטית. כלומר לבטל את הייחודיות של התרבויות השונות וליצור תרבות ישראלית אחידה שמאפייניה יהיו דומים למאפייני האליטה האשכנזית.

דמות "הצבר" היא הדמות האידיאלית שלאורה יש לחנך את הציבור בכור ההיתוך הישראלי. גישה זו יצאה מתוך תפישה של עליונות תרבותית, לפיה התרבות

הציונית, צברית, מערבית עדיפה על תרבויות המוצא של העולם מארצות המזרח, שנתפשו כפרימיטיביות. גישה הנקראת גישה אתנוצנטרית כלומר התרבות שלי היא במרכז, הטובה והנכונה לעומת שאר התרבויות.

מדיניות כור ההיתוך באה לידי ביטוי במגוון תחומי החיים של המדינה הצעירה. זו הייתה מדיניות חיונית לבניין העם, הצבא, הכלכלה, ולהנחת התשתיות ההכרחיות לקיומה של מדינה מפותחת ומתקדמת, בשנות חייה הראשונות של המדינה. באותן שנים, מדינת ישראל שהייתה נתונה במלחמת קיום עם שכנותיה, הייתה צריכה בנוסף לאיומים מבחוץ להתמודד עם אתגרים של קליטת פליטי שואת אירופה וקליטת עליות מצוקה מארצות האסלאם. עם זאת מדיניות כור ההיתוך יצרה דיכוי ותחושות קיפוח ואפליה בקרב תרבויות אחרות.

תהליך זה של שחרור הקבוצות "האחרות" מדיכוי, לווה בהתעצמות רגשות הקיפוח, האשמות הדדיות, שיח של שנאה ולעיתים בהתפרצויות אלימות, של קבוצות מקופחות. הועמקה ההתבדלות של קבוצות אלו בתוך עצמן. במקביל שיח של זכויות זה, הניב תוצאות מעשיות שבאו לידי ביטוי בפתיחות של התקשורת ושל השלטון לשוני התרבותי, בחלקו הכיר השלטון בעוולות העבר, באפליית הקבוצות, ופעל ועדיין פועל לתיקון (עדיין לא מספיק). לטענת גדי טאוב, השלילה הגורפת של כור ההיתוך "מפריטה את הישראליות" ומפוררת את החברה. בחברה הנלחמת עדיין על קיומה, הדגשת המבדיל שאינה מלווה בחתירה למכנה משותף, מערערת על עצם קיומו של "אנחנו" ישראלי. לגמרי בלי כור ההיתוך אי אפשר ויש לשאוף לפחות למכנה משותף המבוסס על זכויות אדם וכיבוד הדמוקרטיה בין כל הקבוצות. לפי עוז אלמוג וגדי טאוב, ממשיך להתקיים במלוא עוזו הויכוח בחברה הישראלית לגבי המכנה המשותף העתידי הראוי של החברה הישראלית; האם יהיה זה רק מכנה משותף דמוקרטי אזרחי, או גם מכנה משותף יהודי לאומי.

רב תרבותיות – תפישה חברתית היוצאת מהנחת מוצא שכל התרבויות שוות, אין תרבות עליונה או נחותה, עדיפה או פרימיטיבית. היחסים בין הקבוצות התרבותיות בחברה צריכים להיות יחסים של כבוד הדדי ושל סובלנות, תוך פתיחות הדדית לתרבויות אחרות וקבלת השונה. תפיסה זו נשענת על גישת היחסיות התרבותית. ההפך מגישת האתנוצנטרית. לפי תפיסה זו, הדיאלוג עם תרבויות אחרות ועם בני אדם מתרבויות אחרות הוא חשוב ובעל ערך מרכזי. באמצעות הדיאלוג הבין תרבותי לומד האדם על עצמו, יחודו והשוני בינו לבין התרבויות האחרות. התפיסה הרב תרבותית יוצאת מתוך הנחה כי אדם יכול להיות שותף בכמה הקשרים של זהות תרבותית.

הזהות התרבותית מעוצבת ע"י היחס לאחר. זהו אינו יחס מתנשא או משפיל אלא יש בו הכרה בשונותו של האחר יחד עם כבוד והערכה אליו. כל אדם יכול להשתייך למספר קבוצות תרבותיות, כאשר הגבולות בין הקבוצות פתוחים. לדוגמא: אדם יכול להגדיר את עצמו: דתי, לאומי, רופא, תימני. חברה רבת תרבותית דומה לסלט פירות. כל מרכיב בסלט שומר על טעמו, צבעו ומרקמו המיוחד.

פעילות 6 - לפניכם איור של כור ההיתוך הישראלי

תארו מה אתם רואים באיור? והסבירו על פי מה שלמדתם את האופן בו האיור מתאר את המושג "כור ההיתוך"

פעילות 7 – קראו את מילות השיר "שיר פטריוטי" וענו, איזה תהליך או מצב מתואר בשיר

רוני סומק – שיר פטריוטי

אני עירקי-פיג'מה, אשתי רומניה
והבת שלנו היא הגנב מפגדד.
אמא שלי ממשיכה להרתיע את הפרת והחדקל,
אחותי למדה להכין פירושקי מאמו הרוסיה
של בעלה.

החבר שלנו, מרוקו-סבין, תוקע מזלג
מפלדה אנגלית בדג שנולד בחופי נורבגיה.
כלנו פועלים מפטרים שהורדו מפגומי המגדל
שרצינו לבנות בבבל.

כלנו חניתות חלדות שדון קישוט העיף
על טחנות הרוח.

כלנו עדין יורים בכוכבים מסנורי עינים
רגע לפני שהם נבלעים
בשביל החלב.

(רוני סומק מתוך: "מחתרת החלב")

פעילות 8

<https://www.youtube.com/watch?v=xNdnvCJAvqI>

כתונת פסים 2023 - אמני ישראל – 4 דקות

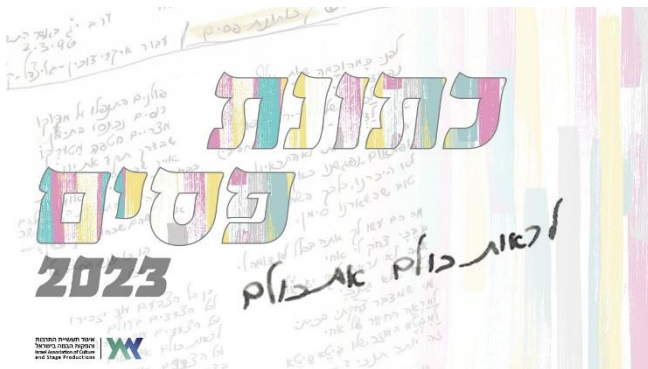
כתונת פסים

מילים: מאיר אריאל, לחן: ארקדי דוכין

לפני כמה וכמה שנות אלף
נפרדנו אני ואחי
הוא לכיוון של הקרירים האלה
אני לדרום מזרחי
יובלות על יובלות לא התראנו
ופתאום נפגשנו כאן
לא הכרנו כל כך השתננו
טוב שהשארנו סימן

מה הם עשו לך אתה בכלל לא דומה לי
בבכי צחק לי אחי
אתה לא נראה כל כך ישראלי
בטח שלא תנכי

כן, כל הצבעים עוד יזהירו
לכל הצדדים בעולם
לראות כולם את כולם
וכל הצדדים עוד יכירו
בגוונים השונים את עצמם
ויותר הצבעים לא יסתירו
אדם מאדם דם מדם

מי שמדבר צחקתי בכיתי למראה החיזור של אחי
למבטא המוזר שלו ביטא ביטא זה יותר תנכי?
הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע
כל פס רוצה לקלף לי את העור
הו פסים פסים פסים שלי לא אשתגע

רק אתן לגוונים מעט אור

כן, כל הצבעים עוד יזהירו...

כן, כל הצבעים עוד יזהירו
לכל הצדדים בעולם
לראות כולם את כולם
וכל הצדדים עוד יכירו
בגוונים השונים את עצמם
ויותר הצבעים לא יסתירו
אדם מאדם דם מדם

פולנים התנפלו על מרוקו
רוסים נכנסו בתימן
מצרים חטפה מטורקיה
שבדרך תקעה את יוון
איך שביניהם הסתבכו
כבר סופר אף כי לא יאומן
אבל למה את המלחמות הזרות שלהם משכנו
אחרי שהם שכחו אותנו מזמן מזמן
הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע
כל פס רוצה לקלף לי את העור
הו פסים פסים פסים שלי
אני לא אשתגע לא אשתגע
רק אתן לגוונים מעט אור

פעילות 8 - בעקבות קריאת ושמיעת השיר

- בחרו שורה שהזדהיתם אתה. מדוע?
- עם איזו בעיה השיר מתמודד? כיצד מתוארת הבעיה? האם הבעיה קיימת לדעתכם גם היום (אחרי למעלה מעשרים שנה מאז חיבור השיר)?
- כיצד הפסיפס המתואר בשיר בא לידי ביטוי בכיתתכם? (ארצות מוצא, אמונות, אורחות חיים, וכו')
- לפי השיר, מה מחבר בין יהודים (בעולם ובמדינת ישראל) ומה מפריד ביניהם?
- מדוע, לפי השיר, יש קיטוב גדול כך כך בחברה, וכיצד ראוי לנהוג לעומתו? ומה דעתכם על כך?
- ציינו דברים חיוביים ודברים שליליים העולים בשיר ביחס לזהות היהודית והישראלית. (שימו לב שהשיר מתייחס גם ללא-יהודים החיים בישראל).

פלורליזם - עקרון הפלורליזם – הגדרה :

עקרון הפלורליזם הוא אחד מעקרונות המשטר הדמוקרטי והוא מכיר בזכות קיומן של דעות והשקפות שונות, של צרכים ורצונות שונים של יחידים וקבוצות שונות בחברה. עקרון הפלורליזם קובע כי מי שחושב באופן שונה ממני איננו בהכרח טועה, ויש לו הזכות לבטא את דעתו ולי החובה להקשיב לה. עקרון הפלורליזם קשור הדוקות בעקרון ההסכמיות ועקרון הסובלנות במדינה דמוקרטית.

עקרון הפלורליזם: הכרה בזכות קיומן של דעות והשקפות שונות והכרה בזכותן של הקבוצות לבטא את השונות ביניהן ולהתארגן במסגרות שונות כדי לממש את זכויותיהם ולפעול להשגת האינטרסים שלהן.

ננסה להבין את ההגדרה. להגדרה שלושה חלקים

בחלק הראשון מוכרת הזכות לקים את השונות (מיעוטים, קבוצות אינטרסים, דעות פוליטיות ועוד)

בחלק השני מוכרת זכותן של הקבוצות לבטא את השונות (להתארגן במפלגות, בארגונים)

בחלק השלישי מוכרת זכותן של הקבוצות לפעול כדי לממש את זכויותיהם (למחות, לשבות, להפגין, לקדם אינטרסים של המפלגה לקראת בחירות ועוד)

עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי במספר תחומים שונים :

עקרון הפלורליזם בתחום הכלכלי – עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בתחום הכלכלי על ידי מתן אפשרות להתארגנויות שונות (כמו אגודות מקצועיות) על בסיס של אינטרסים משותפים.

עקרון הפלורליזם בתחום חברתי – בתחום חברתי עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בריבוי של ארגונים שונים שלכל אחד מהם מטרות ייחודיות לו בתחום העשייה החברתית כמו עמותות ותנועות שונות.

עקרון הפלורליזם בתחום התרבותי-חינוכי – עקרון הפלורליזם בתחום התרבותי-חינוכי בא לידי ביטוי ריבוי ארגונים שונים שפועלים במישור התרבותי חינוכי וכן במתן אוטונומיה יחסית לזרמי חינוך שונים שתחת עקרון הפלורליזם יכולים לחנך את ילדיהם על פי תפיסת עולמם.

פלורליזם פוליטי – עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בתחום הפוליטי דרך ריבוי מפלגות הלוקחות חלק בשלטון בכדי לממש רעיונות שמבטאים קבוצות והשקפות שונות בחברה.

עקרון הפלורליזם – תנאים המאפשרים פלורליזם

עקרון הסובלנות - תנאי לקיומו של עקרון הפלורליזם. קבלת השונה ויחס מכבד

לשונים, לדעותיהם, לאורח חייהם למרות אי הנוחות וחוסר ההסכמה
תוך הימנעות מתגובות אלימות מילולית או פיזית בעת מחלוקת והימנעות מהפעלת
סמכות שלטונית כלפי עמדות ביקורתיות או מרגיזות

עקרון ההסכמיות

קיומה של הסכמה רחבה ברמת מדינה/חברה/קבוצה מסגרת היוצרת את
גבולותיה של החברה ומגדירה את המכנה המשותף בנושאים עקרוניים. כגון:
סוגיות של דת ומדינה, יחסי רוב ומיעוט, צורת המשטר וכלליו עקרון זה מאפשר
קבלת החלטות.

סובלנות

צורת התנהגות המכבדת כל אדם, סובלת את דעותיו גם כאשר הן מעוררות כעס ואי
הסכמה. הסובלנות מבוססת על הכרה בכבוד האדם.

הסכמיות

הסכמה בין רוב האזרחים והקבוצות החברתיות במדינה על מכנה משותף (הגדרת
המשטר במדינה, הגדרת אופי המדינה) ועל כללי משחק דמוקרטיים כדי שיוכלו
לחיות יחד למרות חילוקי הדעות ביניהן.

פלורליזם – גיוון תרבותי לאומי חברתי, ההפך מכור ההיתוך. חברה פלורליסטית
היא חברה הטרוגנית, המורכבת מקבוצות שונות הנבדלות זו מזו מבחינת
השתייכותן הלאומית, דתית, עדתית, פוליטית ועוד. הקבוצות חיות בשלום אחת עם
השנייה ולכל אחת מהן ניתנות זכויות שוות. אך להבדיל מחברה רב תרבותית בה
אין חתירה למכנה משותף, בחברה פלורליסטית, לצד כיבוד הגיוון והשוני, כל
הקבוצות מחויבות לזכויות אדם ולחוקי הדמוקרטיה, העומדים מעל לכל.

פעילות 9 - מה בין פלורליזם לסלט ירקות ?

הדגמה לעיקרון הפלורליזם - שאלה ותשובה

לפני מספר שנים פנתה קבוצת הורים חרדים מצביעי מפלגה חרדית למשרד החינוך כדי שיכיר ויתקצב הקמת רשת חינוך בה ילמדו ילדיהם על פי תפיסת עולמם. משרד החינוך הסכים להכיר ברשת הייחודית ולתקצב אותה. ציין והצג את העיקרון עליו יכלו ההורים לבסס את דרישתם, הסבר את תשובתך

תשובה

ציון: עקרון הפלורליזם

הצגת המושג: הכרה בזכות קיומן של דעות והשקפות שונות והכרה בזכותן של הקבוצות לבטא את השונות ביניהן ולהתארגן במסגרות שונות כדי לממש את זכויותיהם ולפעול להשגת האינטרסים שלהן.

הסבר: במקרה זה קבוצת ההורים החרדים מבקשים ממשרד החינוך להכיר בדעותיהם והשקפת עולמם השונים, ולתקצב מערכת חינוך ייחודית בה ילמדו ילדיהם לפי השקפת עולמם. בכך יתנו ביטוי לדעותיהם והשקפת עולמם.

לפניך היגדים. הקף האם הם מבטאים את עקרון הפלורליזם?

בחר היגד אחד והסבר את תשובתך

העם מתנגד לפינוי שטחים. כן / לא

יש לבחור מנהיג חזק כדי שיקבל החלטות. כן / לא

מחאת החיילים גרמה להקמתה של וועדת חקירה. כן / לא

דור שלם דורש שלום. כן / לא

ארגונים שוחרי השמירה על איכות הסביבה ערכו הפגנה ליד נחל לכיש המזוהם.

כן / לא

במדינה קימות עמותות שונות המסייעות למשפחות במצוקה כלכלית. כן/לא

הסבר את אחד ההיגדים

חברה פלורליסטית

חברה מוכרת כ"חברה פלורליסטית" כאשר היא מתפקדת כחברה פתוחה בעלת מגוון תרבותי אשר יש בה הכרה ולגיטימציה להבדלים בין הקבוצות השונות, תוך שימור מורשתן התרבותית, ואשר מאפשרת לקבוצות השונות לשמור על ייחודן, כבודן ומעמדן. חברה פלורליסטית נזקקת למערכת חברתית הדוגלת בערכי שוויון וסובלנות ובנכונות לחיות יחד מתוך כבוד הדדי, הכרה הדדית והסכמה בין הקבוצות השונות. כאשר הקיטוב גדל והחברה מתפלגת למספר מחנות הנמצאים ביחסי קונפליקט, החברה הופכת לחברה משוסעת.

משטר שאינו פלורליסטי ומדכא קבוצות שונות מבחינה כלכלית, חברתית, דתית ותרבותית מביא על פי רוב לתרעומת ואיבה, הן כלפי המשטר והן בין הקבוצות השונות בחברה. חברה דמוקרטית שאינה מעניקה לאזרחיה פלורליזם מכונה לעיתים "דמוקרטיה טוטליטרית".

במידה רבה, פלורליזם הוא מצב בו אומה או חברה מורכבות מקבוצות אוכלוסייה הנבדלות זו מזו מבחינת המוצא האתני, הרקע התרבותי, הדת וכדומה. מדינות הדוגלות בפלורליזם, כדוגמת ארצות הברית, מאפשרות שמירה על זהותן העצמית של קבוצות כאלה בתוך חברה או מדינה.

מכור היתוך לרב תרבותיות

פסיפס תרבותי וכור היתוך

המושג "פסיפס תרבותי" מתייחס למדינות בהן קיימות קבוצות אתניות רבות. לאחר קום המדינה, קבוצות רבות של יהודים עלו לארץ. יהודים הגיעו ממקומות רבים, מרוקו, עירק, תימן, מדינות אירופה. לכל אחת מהקבוצות התאפיינה במנהגים, שפה, לבוש, מאכלים, שונים. בתחילה לא היה קל לאותן קבוצות להשתלב במדינה, כל אחת מהן הרגישה שהיא לא מובנת, לא תמיד קיבלו את האופי השונה של כל אחת מהן. בנוסף היה פער כלכלי ומנטלי עצום בין קבוצה לקבוצה, עשירים מול עניים, משכילים מול חסרי השכלה פורמלית. בשני העשורים הראשונים לקיומה, המדינה נוקטת מדיניות של "כור היתוך". הרעיון לקוח מעולם החומר, כאשר מכניסים סוגים שונים של חומרים לתוך תנור, הם נמסים ומתגבשים יחד. כך רצתה המדינה לנהוג לגבי התרבויות בארץ, לקחת אותן, לשלב אותן בחברה ולייצור זהות ישראלית חדשה. הייתה התעלמות מהזהות התרבותית של כל קבוצה אתנית. התרבות אליה שאפה המדינה, הייתה התרבות שהתגבשה בארץ, בעלת מאפיינים תרבותיים של אירופה.

תומכי הגישה ראו לנגד עיניהם את הרצון לבנות אומה אחידה בעלת ערכים משותפים. לעומתם מתנגדי המדיניות טענו שהמדינה מתעלמת מהייחוד התרבותי של כל קבוצה, בעיקר של אלה שעלו מארצות ערב

פעילות 10

קראו את המידע

המעבר מכור היתוך לחברה רב תרבותית- ביטויים בתחומים שונים בחברה ובתרבות בישראל

מדיניות קליטת העלייה לישראל עברה שינויים משמעותיים במהלך ששת העשורים לקיומה של המדינה- מגישת " כור היתוך" לגישת " רב תרבותיות

כור היתוך– הביטוי כור היתוך מתייחס למדיניות ממשלת ישראל בשנותיה הראשונות, ולפיה על כל העולים לארץ, להתאים עצמם לכלל האומה הישראלית המתחדשת, שסימלה המייצג הוא דמות "הצבר"- בלבוש, בעיסוק ובתרבות. תפיסה זו מבטאת המשכיות של הגישה שהייתה בקרב מנהיגי הישוב עוד לפני קום המדינה.

המטרה– התאמת העולים החדשים מכל הארצות למודל היהודי החדש המבטא בתרבותו, בעיסוקיו ובהופעתו את המהפכה הציונית שעמדה בניגוד לכל מה שהזכיר וסימל את היהודי בגולה. הכוונה הייתה לסלק חוליי הגלות ולהניח יסודות לחברה יהודית חדשה ובריאה שתקום בארץ.

לשם השגת המטרה, נעשה רבות לטיפול זהות לאומית, השיח בתרבות הישראלית הדגיש את דמות הצבר והודגשה גבורת הלוחמים והגשמת קיבוץ הגלויות בא"י.

רב תרבותיות– גישה שמדגישה את חשיבות הקבלה של זהויות תרבותיות שונות, במיוחד במדינות קולטות הגירה. על פי גישה זו הקבוצות השונות שומרות על זהותן מארץ המוצא, על המנהגים, האמונות והשפה שלהן, אך יחד עם זאת מאוחדות בנאמנותן הלאומית (לארץ הקולטת).

המעבר מגישת כור היתוך לרב תרבותיות, מבטא תהליך של מעבר מתרבות שמעמידה במרכז את האומה הנבנית ואת הערכים הלאומיים המשותפים, לתרבות שמעמידה במרכז את הפרט ואת השונות/הגיוון התרבותי. בהקשר של מדינת ישראל מעבר זה מבטא סובלנות לקיומן של מספר תרבויות במדינה, תוך הכרה שהמאחד בין

הקבוצות השונות, הוא ההסכמה על קיומו של משטר דמוקרטי והכרה במוסדות השלטון שלה.

המטרה – ויתור על חלום, יצירת חברה חדשה ואחידה, תוך הכרה שחברת מהגרים בנויה ממגוון תרבויות.

הגורמים למעבר לחברה רב תרבותית:

1. תהליכים כלכליים שהתרחשו במדינת ישראל ובעולם המערבי- העמדת היחיד וצרכיו במרכז החליפה את תחושת החברה המגויסת והנלחמת על קיומה. (האינדיבידואליזם החליף את הקולקטיביזם)
2. מגוון אמצעי התקשורת וזמינותם- מצב זה מאפשר לעולה לשמור על קשריו התרבותיים עם ארץ מוצאו.
3. ההבנה שגם בלי הניסיון להאיץ את קליטת העולים, בתוך שניים עד שלושה דורות ממילא הצעירים משתלבים בחברה הכללית ורואים עצמם חלק בלתי נפרד ממנה.
4. פער כלכלי- הרחבת הפערים הכלכליים יצרה ניכור ופגעה בסולידאריות החברתית.

ביטויים לרב תרבותיות בתחומים שונים בחברה ובתרבות בישראל:

- אופן הקליטה- הכרה בשונות של העולה ובתרבות אותה הביא עימו לארץ, למשל: אין יותר דרישה לשינוי שמות, עידוד נשים אתיופיות להתפרנס מיצירות המשקפות את תרבותן.
- חינוך- עבודות שורשים, ערבי קהילות, ציון מועדים ומנהגים של קהילות שונות, תוכניות לימוד.
- אומנות- ייצוג התרבויות השונות, למשל, תיאטרון "גשר" (רוסי), תערוכות אומנות אתיופית, תיאטרון בשפה המרוקנית. לכך יש להוסיף את המעבר בתכנים שעסקו בהאדרת דמות הצבר לתכנים שעוסקים בפרט ועולמו, תוך ביקורת על השלטון ועל החברה בישראל.
- תקשורת- מגוון רחב של אמצעי תקשורת בשפות שונות טלביזיה עיתונות.
- פוליטיקה- הקמת מפלגות עדתיות, שפנו לקהל מוגדר של עולים מתוך רצון לייצג את האינטרסים הייחודיים שלהם. ש"ס למזרחים, "ישראל בעליה" לעולים מחבר המדינות.

חברה רב תרבותית- סיכויים וסיכונים:

סיכויים:

1. המגוון הרב של התרבויות בארץ מחזק את השפע התרבותי, יוצר חברה בעלת מקורות השפעה מרובים ויוצר חברה סובלנית יותר לדעותיו וקיומו של האחר.
2. הרב תרבותיות עשויה למחוק סטריאוטיפים ותחושות של עליונות ונחיתות תרבותית. היא מחזקת את תחושת הכבוד והשוויוניות של האזרחים הישראליים, שחלקם סבלו בעבר מתחושות נחיתות וקיפוח.

סיכונים:

1. המגוון הרב של התרבויות עלול ליצור פיצול תרבותי שיפריד את החברה הישראלית ל"שבטים" נפרדים שיש בהם מתח וניכור. העדר מכנה משותף בין הזרמים התרבותיים בחברה עשוי להבליט את השוני ויצור עימות תרבותי בין המגזרים השונים.
2. חוסר אחידות תרבותית עלול להעמיק את הפערים החברתיים. לחלק מהאוכלוסייה לא יהיו את הכלים המתאימים להשתלבות בעמדות מפתח של החברה הישראלית אם יעדיפו הסתגרות תרבותית.

1. מה ההבדל בין כור היתוך לבין רב תרבותיות ?
2. לפי הטקסט מה מתאים יותר לאופייה של מדינת ישראל? נמקו!

<https://www.youtube.com/watch?v=MIyDoFXBWRA>

פלורליזם ומגוון בעמיות היהודית ** 2 דקות

פלורליזם

ערך ועיקרון חשוב לפיו יש להעניק שוויון זכויות וחופש ביטוי לקבוצות שונות בחברה, בהן קבוצות מיעוט, כך שיוכלו לבטא את השונות ביניהן ולהתאגד במסגרות שונות כחירתם. הפלורליזם מכבד את ריבוי הקולות האנושיים ואת ביטוייהם המגוונים, והוא אחד הערכים המרכזיים של הדמוקרטיה. משטר שאינו פלורליסטי ומדכא קבוצות שונות מבחינה כלכלית, חברתית, דתית ותרבותית מביא על פי רוב לתרעומת ואיבה, הן כלפי המשטר והן בין הקבוצות השונות בחברה. התנאי לקיום הפלורליזם הוא "סובלנות" ומקורותיה. ("סבל" הקושי

בכיבוד האחר, כשלמעשה אתה מתנגד לרעיונות שהוא מעלה, לדעותיו או לאמונותיו, הצורך "לסבול" כדי לחיות בשלום ולכבד את האחר)

פעילות 11

<https://www.youtube.com/watch?v=Gr0otEpEjDY>

מבט - מודעות בחברה רבת תרבותית 5 דקות

<https://www.youtube.com/watch?v=GYq4bYmewZ8>

רבת תרבותיות כור היתוך מוכן mp4 - 3 דקות

שאלות

1. אלו קשיים יכולים להתעורר בחברה רבת תרבותית?
2. אלו פתרונות הוצעו בסרטון?
3. מה היתרונות של חברה רבת תרבותית?

<https://www.youtube.com/watch?v=faOs7gbcorM>

שוונג: פלורליזם וסובלנות 20 דקות

פעילות 11 - בכתב או בעל פה

- בחר שלושה מושגים שלמדת ביחידת לימוד זו והסבר אותם, הצג דוגמאות **למורים**: אפשר ליצור משחק בעזרת דפי ממו בשני צבעים: צבע אחד למושג, צבע שני להגדרה. כל תלמיד כותב מושג והגדרתו. מערבבים את כל דפי הממו. כל לומד שולף ממו אחד של מושג ואחד של הגדרה. צריך למצוא את ההגדרה הנכונה למושג.

לסיום

- ציין דבר חדש שלמדת ולא ידעת קודם.
- ציין דבר אחד שעניין אותך במיוחד.
- מה הפתיע אותך?
- מה היה לך קשה להבנה? מה היה לך קל להבנה?
- משהו יישומי לחייך שתוכל לקחת מיחידת לימוד זו
- משהו שאתה רוצה לומר, רוצה לשאול....

על פי מה שלמדת עד כה סמן את התשובה הנכונה (השאלות לקוחות מהמבחנים)

1. כאשר חברה מאפשרת ביטוי לדעות שונות ומנוגדות:

- א. היא מכבדת את ערך הפלורליזם
- ב. היא מכבדת את ערך הכבוד למבוגרים
- ג. היא אינה מכבדת את הערך של חופש הביטוי

2. קונפליקט מעיד על:

- א. יחסים טובים ומעמיקים בין שני אנשים
- ב. מאבק, סכסוך וניגוד עניינים בין אנשים וקבוצות
- ג. תהליך הידברות בין שני גופים
- ד. ניתוק במערכת היחסים

3. פטרנליזם הוא:

- א. התנהגות מתנשאת המשדרת מסר של "אני יודע טוב ממך..."
- ב. התנהגות אבהית המשדרת מסר של "אני אוהב אותך ואגן עליך..."
- ג. התנהגות שוויונית המשדרת מסר של "אני ואתה שווים ויש לך זכות בחירה מלאה..."
- ד. התנהגות מרצה המשדרת מסר של "אתה היודע והמומחה וברור שאשמע בקולך..."

4. מדינת ישראל היא חברה רב תרבותית...:

- א. משום שהיא בנויה על הגירת אזרחיה מארצות מוצא שונות
- ב. בעלת שוויון זכויות, משום שיש גיוון במנטליות ובתרבות אזרחיה
- ג. ולכן טבעי וכדאי שיהיה בה מדרג זכויות על פי ארצות המוצא
- ד. ולכן מותר לוותיקים להתנהג בפטרנליזם כלפי העולים החדשים

5. פטרנליזם הוא:

- א. התנהגות אמפטית.
- ב. אפליה מתקנת.
- ג. דפוס תקשורת וחשיבה המתנשא מעל הזולת.
- ד. אמונה בערך השוויון.

6. הועלתה דרישה שברדיו ישדרו יותר מוסיקה מזרחית, כדי שלא לקפח את העדפותיהם המוסיקליות של הישראלים ממוצא מזרחי. דרישה זו מבטאת את השסע (קרע) הקיים בחברה הישראלית:

- א. בין דתיים לבין חילוניים.
- ב. בין מוסלמים לבין יהודים.
- ג. בין מערביים (אשכנזים) לבין מזרחיים (ספרדים).
- ד. בין עולים חדשים ובין ותיקים.

7. הגישה הפטרנליסטית לקליטה של עולים בישראל התייחסה אל העולים כאל:

- א. אנשים חסרי אונים, שיש לעזור להם ע"י ארגון והכוונה של חייהם ברוב התחומים.
- ב. אנשים שאין להם כישורים המתאימים לחיים בישראל.
- ג. אנשים עצמאיים בעלי משאבים ויכולת להיקלט בארץ ללא עזרה.
- ד. אנשים עצמאיים שיש להם משאבים וכישורים, ועליהם לתרום אותם לטובת החברה בישראל.

8. מדינה דמוקרטית מחויבת להבטיח לאזרחיה את:

- א. הזכות להשפיע, לבחור את ההנהגה השלטונית, ולהיבחר.
- ב. הזכות לבחור עבודה שמכניסה שכר גבוה.
- ג. הזכות להינשא לבן/בת הזוג האידיאלי.
- ד. הזכות לצאת לחופשה בחו"ל מידי שנה.

9. פטרנליזם הוא:

- א. דפוס תקשורת וחשיבה המתנשא מעל אחרים.
- ב. חשיבה שוויונית.
- ג. אפליה מתקנת.
- ד. דפוס חם אוהב ודואג.

נכון / לא נכון

הגירה היא תנועה של אנשים ממקום למקום ומארץ לארץ.
במדינה דמוקרטית למיעוט אמורות להיות אותן זכויות כמו לרוב.

נכון / לא נכון

מוצאו העדתי של אדם קובע את הסטטוס החברתי שלו.
בחברה הישראלית קיים שסע לאומי בין יהודים לבין ערבים.

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון	החברה הישראלית התייחסה לעולים שהגיעו אליה מיד לאחר קום המדינה בגישה פטרנליסטית.
----------------	---

נכון / לא נכון	פערים כלכליים ותרבותיים בין יהודים ממוצא מזרחי לבין יהודים ממוצא מערבי יוצרים קרע חברתי המחלק את החברה.
----------------	---

נכון / לא נכון	במדינה דמוקרטית נהנים כולם מזכויות ומתנאי חיים שווים גם אם הם משתייכים למיעוט.
----------------	--

חורף 2016 – תשע"ו אירוע א':

לאחר שבע שנים, בהן חי באיטליה וסיים לימודי רפואה, שב יצחק הביתה. הוריו המאושרים, שהם חסרי השכלה אקדמאית, ועבדו קשה כדי לממן את לימודיו, הזמינו את כל בני המשפחה לחגוג יחד בארוחה משותפת את הסמכתו לרפואה ואת השיבה הביתה.

האב הנרגש הזמין את כולם להרים כוסית ולשתות לחיי הבן. העובדה שגידל בן מלומד ורופא הייתה פסגת שאיפותיו וחלום שהתגשם. בנו ייחנה מסטאטוס גבוה, מעמדו יהיה גבוה בהרבה מזה של הוריו, והמשפחה שיקים תהנה ממשאבים משופרים.

יצחק הודה להוריו ואמר, שכל מה שהשיג הוא בזכות החינוך הטוב שקיבל בבית. אולי הוריו לא זכו לרכוש השכלה גבוהה, אבל ערכי ההשכלה והמצוינות הנחו את התנהגותם, והוא אסיר תודה על שהנחילו לו ערכים אלה. יצחק ציין, שלא היה קל לחיות בארץ זרה: השפה שונה, הסמלים בלתי מובנים והוא הרגיש כמו עולה חדש שהיגר מארצו.

בשנה הראשונה חש בדידות וחסרו לו החברים הטובים. יותר מכל התגעגע למפגשים המשפחתיים של סופי השבוע והחגים. למרות זאת, תמיד ידע שהמשפחה תעמוד לצידו בעת הצורך, תתמוך ותעודד, ועכשיו הוא יודע כמה חשובה מסגרת זו עבורו. "המשפחה היא הערך העליון והמסגרת המשמעותית ביותר בחיי כל אדם", אמר.

שאלות

- 1. הסבירו מהי הגירה. ציינו והדגימו קושי אחד או בעיה הנוצרים אצל מהגרים.**
- 2. מהי נורמה חברתית? הדגימו נורמה אחת הנובעת מערך ההשכלה.**
- 3. האם המשפחה מהווה קבוצה חברתית? נמקו באמצעות 3 תנאים להגדרת קבוצה.**

מבחן תשע"ג 2013

אירוע ב':

באתר האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה מפורסמת כתבה בנושא "אבדן הסמכות ההורית" שמתחילה כך;

דף הבית > כתבות האתר > תרבות-מסורת-תקשורת > לאן נעלמה הסמכות ההורית במשפחה האתיופית?

לאן נעלמה הסמכות ההורית במשפחה האתיופית?

העדר סמכות הורית היא הגורם המרכזי לעלייה הדרמטית של תופעת האלימות והפשעה בקרב ילדים ובני נוער.

המשפחה האתיופית נמצאת במשבר, שמבע מהמעבר למדינה ולתרבות חדשה. השלכותיו של אותו שינוי קשות וניכרות בתחומי חיים רבים. ההורים מאבדים את מקומם וביטחונם ביכולתם לתפקד כבעלי סמכות. ביטויים מובהקים לכך הם בלבול תפקידים בין ההורים לילדיהם, תחושה חזקה מצד ההורים של אובדן שליטה על המתבגרים, התערבות בחיי הילדים שפוחתת ומכלול קשיים הקשורים בקשיי ההסתגלות לסביבה החדשה.

הכתבה מתארת מצב משברי במשפחה האתיופית, בו ההורים איבדו את הסמכות ההורית שלהם, משום שנורמות ההתנהגות המשפחתית בארץ, בה החיים מודרניים, שונות מאוד מאתיופיה המסורתית. המשפחה כולה סובלת ממשבר בשל ההגירה והמעבר לארץ ישראל וכן בשל בעיות בתהליך קליטתם בארץ.

שאלות:

- א. מה הן הנורמות שעליהן מבוססים יחסי הורים - בנים במשפחה האתיופית? במה שונות נורמות אלה מהנורמות של משפחה ישראלית ותיקה?
- ב. מה הן הסיבות למשבר שעוברות משפחות של מהגרים בבואן לארץ חדשה? פרטו ותנו דוגמאות. בתשובתכם התייחסו לנושאים: דעות קדומות, שונות תרבותית.
- ג. מדינת ישראל היא מדינה קולטת עלייה מאז הקמתה. הסבירו כיצד המונחים "פטרנליזם" ו"ראייה סטריאוטיפית" פגעו במערך הקליטה בעבר, וכיצד אימוץ תפיסת ה"פלורליזם תרבותי" תרמה לקליטת העלייה.

הסבירו את הטענה המוצגת במשפט

1. מדינת ישראל היא מדינה רב תרבותית.
2. היחס לקליטת העולים בישראל השתנה מגישה "פטרנליסטית" לגישה "משתפת" ומועילה יותר.
3. תפקידה של כל מדינה הוא לזהות פערים ושסעים בין קבוצות שונות בעם ולצמצם אותם כדי לייצר אחדות וחוסן חברתי.
4. היחס לקליטת העולים בישראל השתנה. בהתחלה נקטו ב"גישה פטרנליסטית", ומאוחר יותר הגיעו למסקנה ש"הגישה המשתפת" מועילה יותר.
5. מתפקידה של המדינה לפעול למען צמצום השסעים בחברה, וקירוב בין הקבוצות החברתיות השונות. זאת מכיוון שהפילוג והפערים מפוררים את האחדות ואת העוצמה של החברה.